

Dos Bukowskis dobles sense gel

Dues editorials acaben de publicar dues seleccions diferents de poemes de Charles Bukowski, el poeta maleït que tots temen i molts pocs han llegit. Parlem amb Martí Sales, traductor de l'extensa *Els plaers del condemnat* (1951-1993) (Edicions de 1984), i Marcel Riera, autor de la versió catalana en la bilingüe *Bukowski essencial* (LaBreu).

Text **Àlex Milián** @alexmilianbeser

“Estava a punt de descobrir dues coses:

a) la majoria d'editors confonia allò que era avorrit amb allò que era profund

[traducció de Marcel Riera]

b) que trigaria dècades de viure i escriure abans de ser capaç d'escriure una frase que s'acostés ni que fos una mica al que jo volia dir.”

[traducció de Martí Sales]

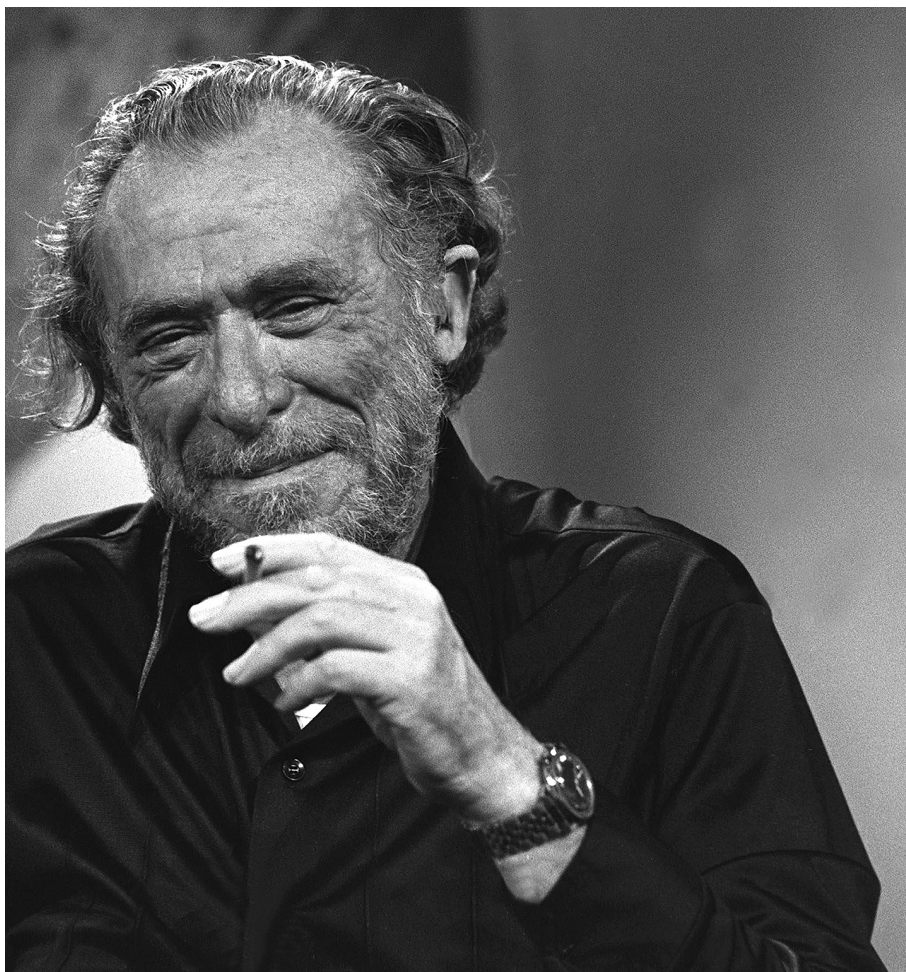
Fragment de “L'incendi del somni”
de Charles Bukowski

Charles Bukowski no era gens avorrit i va trigar molt temps a trobar un editor. Els seus poemes són atípics, molt narratius —de vegades veritables microcontes—, però sorprenen per la seua tendresa: *tendresa*, una de les úniques paraules que han utilitzat els dos traductors de les poesies de Bukowski acabades d'editar. Del poeta que, presumptament, havien de sorgir els versos més salvatges, grollers i sexuals de la seua generació, els traductors Marcel Riera i Martí Sales coincideixen a destacar-ne la tendresa. Molt encertadament.

Per una desgraciada conjunció de malifetes d'agent literari, els lectors poden gaudir de sobte dels poemes de Bukowski en català —i en català i anglès a la versió de LaBreu Edicions. Aquesta editorial va editar el gener *Bukowski essencial* amb traducció de Marcel Riera —i ja va per la segona edició— i Edicions de 1984 ha editat aquest març *Els plaers del condemnat. Poemes* (1951-1993). La primera antologia la va fer Abel Debritto, conté un centenar de poemes i es presenta en la versió catalana acarada a l'anglesa original. *Els plaers del condemnat* és una antologia del seu històric editor, John Martin; n'aplega més de dos-cents, i inclou una vintena de poemes que eren inèdits fins que el 2007 es va presentar aquest recull.

Totes dues presenten un Bukowski sensible i tendre, però crític terrible d'una societat convencional que el rebotava: crític dels poderosos i els polítics; assot del matrimoni clàssic; amic de toxicomans i prostitutes, company de rodamons, amb qui, de vegades, sembla confondre's. Com a “L'incendi del somni” (traducció de Marcel Riera): “La vella biblioteca pública de Los Angeles era / casa meua / i la casa de molts altres / rodamons”. O a “Ionquis” (traducció de Martí Sales): “Sec amb elles, / jo també em vull xutar: / soc un

ionqui de la poesia. / Van arrossegar Ezra pels carrers / en una gàbia de fusta / Blake estava segur que Déu existeix / Villon era un atracador / Lorca menjava polles / T. S. Eliot treballava de caixer. / La majoria de poetes són cignes, / martinets. / Sec amb tres ionquis / a dos quarts de dues de la tarda...". (Traducció de Martí Sales)

Les dues antologies coincideixen només en una vintena de poemes. La resta de contingut és diferent en un i altre.

Les lliçons dels traductors

Martí Sales reconeix que "sempre és difícil traduir poesia, per molt que sigui més planera o més narrativa, com és la de Bukowski en un 90% o 95%. Sempre hi ha el treball superminuciós del poeta en la tria de les paraules. En canviar de llengua, has de fer molts equilibris per mantenir aquesta relació tan íntima entre el que diu i com ho diu. El més difícil en qualsevol traducció de qualsevol poeta és acabar trobant el to de l'original".

En el cas de Bukowski, hi ha mil històries sobre les seues addiccions (alcohol i drogues) i les

seues perversions (prostitució, etc.), reforçades en alguns casos per la prosa de l'autor, que frega l'obsenitat. "Quan treballes amb un autor tan famós com aquest —continua Sales—, toca fer un procés de desbrossament de la recepció. Treure't del cap tot allò que t'han fet creure que és Bukowski i què no és. És a dir, desfer-te del personatge que has anat rebent abans i tot d'haver-te'l llegit i recuperar l'autor que desprenen els versos, i només els versos. Jo no estic traduint el personatge. Estic traduint un poeta".

És aquí on destaca la importància —perquè és protagonista en molts poemes— de la tendresa. "El que més sorprèn i contrasta amb la visió carregada de prejudicis sobre Bukowski és la tendresa de la seva poesia. No la cursileria. És supertendre, però gens cursi. Sobretot tenir en compte que, a la seva vida, va passar moltes misèries (la Gran Depressió, els anys de carter), és encara més bonic que aconseguir extreure aquesta tendresa de la vida. És un ésser hipersensible. Una persona que mirava el món d'una manera molt íntima".

Marcel Riera també creu que els poemes "són més aviat delicats, tendres i sensibles. Darre d'aquesta crosta o d'aquest mite de Bukowski que ell mateix es va fer o que li van fer, hi veus un sentimental, amb cor i sentiments. S'emociona amb les dones que l'han aguantat; s'emociona, sobretot, amb la filla i també amb petits moments epifànics que viu a la vida i que ell escriu per poder-los recordar".

Ni tan nihilista ni tan masclista

Sales afegeix que Bukowski "tracta coses molt salvatges i molt terribles, però conserva la tendresa". D'aquest autor s'ha escrit que és "un nihilista" i Sales reconeix que "té alguns poemes que sí que són més thomasberhardians, on no hi veus gaire esperança". Per contra, "en la gran majoria de la seva poesia, hi ha molt d'amor: amor a les seues antigues parelles, als seus gats... Potser perquè el seu mestre és John Fante, que era un gran humanista. Bukowski no para de fer poemes que són cants a la gent que s'ha trobat als carrers. El que passa és que mai estan dedicats a la gent rica o poderosa; és amb els jonquis i les putes amb qui se sent còmode i a qui estima".

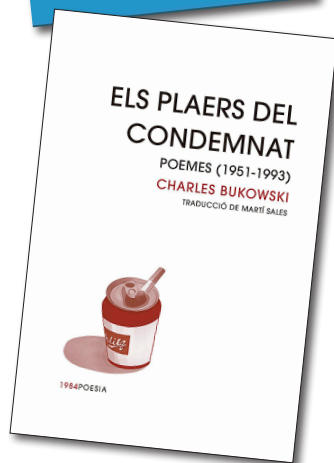
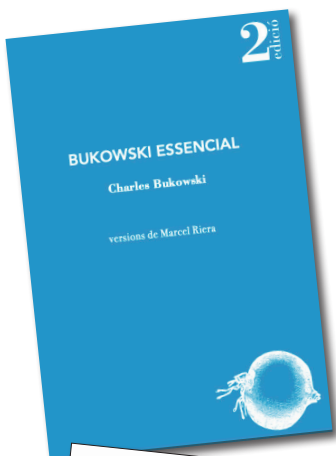
Marcel Riera, que abans ha traduït autors més clàssics com W. H. Auden, Thomas Hardy o Emily Dickinson —entre una quinzena— considera que Bukowski "és el més fàcil de tots els poetes que he traduït: diu el que diu; no hi ha complicacions de sentit, no hi ha ambigüitats; no hi ha metàfores... Escriu tal com raja. De fet, molt sovint és prosa posada en forma de poema. Són molt narratius, si tu vols, però escrits a raig, com si parlessis, com si t'estiguessis explicant una →

→ cosa directament, sense gaire elaboració literària, amb frases en general molt curtes i molt directes, molt simples diria". Això, adverteix Riera, "no vol dir que Bukowski no sigui profund, però és fàcil, tant de significat com de significant. No hi ha complexitats sintàctiques; més aviat talla les frases de seguida. L'única dificultat podria ser l'argot que fa servir, que és un anglès urbà de la costa oest i una barreja de llenguatge de barri baix amb cultismes, perquè en realitat Bukowski era una persona molt llegida". La seva voluntat, però, és "posar-se arran de terra i barrejar aquests dos registres".

Riera destaca que alguns poemes són, en realitat, "epifanies urbanes o personals no sempre amables —a vegades són grolleres, a vegades són càustiques a vegades són sòrrides—, però sempre històries tan petites que no es poden aprofitar per fer-ne un conte".

Es cert que alguns poemes de Bukowski destil·len masclisme i misogínia, però són moltíssims menys dels que els esmentats prejudicis sobre l'autor ens podrien fer pensar. "El masclisme —alerta Sales— no és el que predomina. Per a algú que va néixer el 1920, no hi ha molts poemes masclistes. La majoria de senyors nascuts el 1920 eren molt més misògins i masclistes que Bukowski. N'hi ha que van dir i escriure coses molt més masclistes que Bukowski."

Un dels poemes més significatius, en aquest sentit, és "Ells, tots ells, ho saben". El poeta va repetint la mateixa estructura durant centenars

de versos: "Pregunta-ho als pintors de carrer de París / Pregunta-ho al sol que cau sobre un gos que dorm / Pregunta-ho als tres porquets (...) Pregunta-ho al pispa, a l'usurer / al bufador de vidre, al venedor de fems / o al dentista" i acaba "tots et diran / no hi ha cap home que aguantí / la seva dona rondinant al balcó".

El vers es pot interpretar com misogínia, però, com diu Martí Sales, fa referència al fet que tothom odia que la seua parella rondini i altres rutines matrimonials, però "aquí es pot canviar el gènere i funciona igualment".

En tot cas, com afirma Martí, "no és la característica principal de la seva poesia". I moltes coses que poden confondre's amb el masclisme poden ser, en realitat, la seva misantropia, perquè les crítiques als homes també són constants.

Allò que Bukowski sí que critica contínuament és el matrimoni convencional, la hipocresia que viuen molts matrimonis al seu voltant. I ho fa des del punt de vista de l'home, però no és una crítica a les dones sinó a l'home i a la dona que perllonguen una agonia evident, que amaguen una repulsió mútua.

És el cas d'uns altres versos de "L'incendi del somni": "Ningú no ronca com un / vagabund / tret de la persona amb qui t'hagis / casat". ●

"El rossinyol" o "L'ocell mim"

Algunes diferències entre les traduccions sobten, però tenen una explicació. Per exemple, el poema "The Mockingbird" és traduït per Marcel Riera com "El rossinyol" mentre que Martí Sales opta per titular-lo "L'ocell mim".

El de Sales comença així: "El mim s'havia passat l'estiu empaitant / el gat / se'n fotia, se'n fotia, se'n fotia..."

I el de Marcel Riera, així: "El rossinyol havia empaitat el gat / tot l'estiu / burlant-se'n, burlant-se'n, burlant-se'n..."

A primer cop d'ull, l'opció de Riera sembla més específica i eufònica. El problema és que el *mockingbird* no és un rossinyol. La paraula anglesa per a aquesta espècie és *nightingale*, no *mockingbird*, que sempre s'ha traduït com a 'mim': Es tracta d'un ocell americà que estranyament arriba a Europa. Això ens fa difícil entendre *mim* com una espècie d'ocell. Riera opta per *rossinyol* perquè prioritza que "allò que vol dir el poeta arribi al lector".

Riera opta concretament per rossinyol perquè hi ha una tradició prèvia de substituir el *mim* (*Mimus polyglottos*) pel rossinyol (*Luscinia megarhynchos*): la famosa novel·la de Harper Lee *Matar un rossinyol* (també el títol de la pel·lícula) era en realitat *To kill a mockingbird*, però en català es va optar per *Matar un rossinyol*, potser influït per la traducció prèvia del castellà, *Matar a un ruiseñor* i no 'Matar a un sin-sonte' (que hauria estat exactament fidel al nom popular de l'espècie). El traductor de LaBreu opta per aquesta solució, mentre que Martí Sales afegeix *ocell* al nom del mim, perquè no hi hagi confusions. A més, aclareix Sales, "el rossinyol no imita; el rossinyol canta", mentre que el mim, sí, i per això en diem així. A més, es perdia el joc que Bukowski fa amb el nom de l'ocell al tercer vers, on diu que l'ocell està tot l'estiu "moking, moking, moking". Se'n fotia, se'n fotia, se'n fotia. ●